

ISSN 2309-9763

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ

Педагогічна освіта: теорія і практика

Збірник наукових праць

Випуск 21 (2-2016)

Частина 2

м. Кам'янець-Подільський
2016

Рецензенти:

Коссаковський Едвард, доктор, професор, Краківська академія мистецтв ім. Яна Матейка, м. Краків, Польща; **Рожачук В.В.**, кандидат мистецтвознавства, старший науковий співробітник, Інститут культурної спадщини АН Молдови, м. Кишинів, Молдова; **Тарасенко Г.С.**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти, Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського, м. Вінниця, Україна; **Чепіль М.М.**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, Дрогобицький педагогічний університет імені І. Франка, м. Дрогобич, Україна.

*Рекомендовано до друку рішеннями вчених рад Інституту педагогіки НАПН України
(протокол № 10 від 20.11.2016 р.),*

*Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
(протокол № 14 від 03.11.2016 р.),*

Міжнародна редакційна колегія:

О.М. Топузов, директор Інституту педагогіки НАПН України, доктор педагогічних наук, професор; **Л.Д. Березівська**, директор Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського НАПН України, доктор педагогічних наук, професор; **М.В. Голошко**, заступник директора з наукової роботи Інституту педагогіки НАПН України, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, доцент; **М.С. Ващуленко**, дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор; **Н.П. Дічех**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу історії педагогіки Інституту педагогіки НАПН України; **Т.М. Засєкіна**, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту педагогіки НАПН України; **Урсуля Грета-Мьонск**, доктор гуманітарних наук, Жешівський університет, м. Жешів, Польща; **Л.М. Калініна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу економіки та управління загальною середньою освітою Інституту педагогіки НАПН України; **В.М. Лабунець**, доктор педагогічних наук, професор, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (головний редактор); **І.О. Кучитська**, доктор педагогічних наук, професор, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (заступник головного редактора); **Н.В. Гудима**, кандидат філологічних наук, доцент, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (відповідальний секретар); **Н.В. Мелекесцева**, кандидат філологічних наук, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (мовний редактор); **Януш Мьонско**, доктор габілітований, професор надзвичайний, Жешівський університет, м. Жешів, Польща; **М.А. Печенюк**, кандидат педагогічних наук, професор, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; **Л.М. Восвідко**, кандидат педагогічних наук, доцент, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; **Н.В. Бахмат**, кандидат педагогічних наук, доцент, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.

Міжнародна наукова рада:

О.Д. Баженова, доктор мистецтвознавства, професор, Білоруський державний університет, м. Мінськ, Білорусь; **Земба Беата Анна**, доктор гуманітарних наук, Інститут педагогіки Жешівського університету, м. Жешів, Польща; **Марек Палех**, професор надзвичайний, доктор габілітований гуманітарних наук, завідувач кафедри соціальної педагогіки, Інститут педагогіки Жешівського університету, м. Жешів, Польща; **І.М. Конет**, доктор фізико-математичних наук, професор, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; **О.І. Локишина**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України; **О.О. Опаць**, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник лабораторії управління освітніми закладами Інституту педагогіки НАПН України; **О.М. Опаць**, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу економіки та управління загальною середньою освітою Інституту педагогіки НАПН України; **Павел Яргуш**, професор, Директор Інституту малювання і художнього виховання, Педагогічний університет імені Комісії національної освіти, м. Краків, Польща; **О.І. Пометун**, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, головний науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України; **Н.О. Урсу**, доктор мистецтвознавства, професор, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.

Педагогічна освіта: теорія і практика : Збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. Лабунець В.М.]. – Вип.21 (2-2016). – Ч.2. – Кам'янець-Подільський, 2016. – 304 с.

У збірнику наукових праць висвітлюються найбільш актуальні проблеми сучасної педагогіки та методики у галузі вищої освіти, старшої, основної, початкової школи та дошкільця. Представлено широкий спектр наукових розробок українських і закордонних дослідників.

Збірник наукових праць адресовано науковцям, педагогам, докторантам і аспірантам, студентам, усім тим, хто цікавиться сучасним станом розвитку педагогічної науки.

Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації серія КВ № 15071-3643Р Збірник наукових праць "Педагогічна освіта: теорія і практика" 24.04.2009 р.

Збірник внесено до Переліку наукових фахових видань України з педагогічних наук (Наказ Міністерства освіти і науки України від 21.12.2015 р. №1328).

За достовірність фактів, назв, дат, посилань та літературних джерел тощо відповідальність несуть автори.

Редакція та видавництво не завжди поділяють їхні погляди.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН

<i>Аліксійчук Олена</i> КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСЛУЖЕНОГО ПРАЦІВНИКА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ М. А. ОЛЕКСІЙЧУКА.....	8
<i>Борисова Тетяна</i> ТЕАТР ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ДУХОВНОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ.....	13
<i>Бурчак Ігор</i> ЕТИМОЛОГІЯ РОЗВИТКУ СПОРТИВНО-БАЛЬНОГО ТАНЦЮ.....	19
<i>Воевідко Людмила</i> ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	25
<i>Вознюк Олександр</i> МЕТОДИ ВОКАЛЬНОГО НАВЧАННЯ В КЛАСІ СОЛЬНОГО СПІВУ.....	31
<i>Демчик Катерина</i> НАСТУПНІСТЬ У ЗМІСТІ ТА МЕТОДАХ НАВЧАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА МІЖ СУЧАСНИМ ДОШКІЛЬНИМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ І ПОЧАТКОВОЮ ШКОЛОЮ.....	37
<i>Зайцева Алла</i> ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ.....	42
<i>Заходякин Олександр, Цюлюпа Наталія</i> ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ ВУЗІВ.....	49
<i>Каньоса Наталія</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА.....	54
<i>Карташова Жанна</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА НА ОСНОВІ ІНТЕГРАТИВНОГО ПІДХОДУ.....	59
<i>Ковальський Роман</i> РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ РЕФЛЕКСІЇ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ІНСТРУМЕНТАЛЬНИХ КОЛЕКТИВІВ.....	64
<i>Лабунець Віктор</i> МЕТОДИКА ІННОВАЦІЙНОЇ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	69
<i>Лаврентьєва Надія</i> ТВОРЧЕ МИСЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ В КОНТЕКСТІ ЗМІСТУ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ.....	76
<i>Лань Сін Цзюнь</i> МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ НАСТУПНОСТІ ФОРТЕПІАНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ З КНР У СИСТЕМІ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ.....	83
<i>Маринін Іван</i> ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В КОНТЕКСТІ БАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	88
<i>Мозгальова Наталія</i> ВЗАЄМОДІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАКТИК ЯК ЗМІСТОВА ТА ПРОЦЕСУАЛЬНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	94
<i>Московчук Людмила</i> АРТИСТИЧНІ ВМІННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ЗМІСТ, СТРУКТУРА ТА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	99
<i>Палаженко Олег</i> ТЕХНІЧНІ ТА ХУДОЖНІ КОМПОНЕНТИ ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МУЗИКАНТА-ДУХОВИКА.....	104

<i>Пастушенко Любомир</i> ТЕХНОЛОГІЧНИЙ КОНЦЕПТ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	109
<i>Прядко Олена</i> ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА ОЛЕКСАНДРА МИШУТИ.....	115
<i>Рева Валентин</i> КУЛЬТУРА МУЗИКАЛЬНОГО ВОСПРІЯТТЯ СЛУШАТЕЛЯ: ПРИНЦИПИ ВОСПІТАННЯ.....	120
<i>Спратан-Артишкова Тетяна</i> ІННОВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ТВОРЧО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА.....	128
<i>Урсу Наталя</i> ДОМІНІКАНСЬКИЙ ХРАМ СВ. МИХАЙЛА АРХАНГЕЛА У КАМ'ЯНЦІ НА ПОДІЛЛІ.....	133
<i>Черкасов Володимир</i> МЕТОДИКА РОБОТИ З ПЕРШОКЛАСНИКАМИ НАД ІНТЕРПРЕТАЦІЄЮ ТВОРІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	138
<i>Чжоу Цянь</i> ОСОБЛИВОСТІ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИХОВАННІ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ.....	144
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ПОЧАТКОВОГО НАВЧАННЯ І ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ	
<i>Альмерот Олена</i> ДІАГНОСТИЧНИЙ АПАРАТ СФОРМОВАНOSTІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ АРТПЕДАГОГІКИ.....	149
<i>Бабюк Сергій</i> ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ ІЗ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	156
<i>Бабюк Тетяна</i> ВПЛИВ ВІКОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДІТЕЙ НА ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ТА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	161
<i>Ватаманюк Галина</i> ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ З ДИТЯЧОЮ КНИЖКОЮ В ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	167
<i>Гнізділова Олена</i> ПОРІВНЯЛЬНА ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА ЯК ІНТЕРДИСЦИПЛІНАРНА ГАЛУЗЬ НАУКОВОГО ЗНАННЯ.....	173
<i>Дичківська Ілона</i> ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У КОНТЕКСТІ МЕТОДОЛОГІЇ СИНЕРГЕТИЧНОГО ПІДХОДУ.....	179
<i>Калініченко Людмила</i> ВНЕСОК Г. КОСТЮКА У ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ (1950-1960-ті роки).....	185
<i>Каньоса Наталія</i> РОЛЬ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	191
<i>Коржук Ольга</i> ЧУЙНА ОСОБИСТІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	197
<i>Луценко Ірина</i> РОЛЬ ДИТЯЧОЇ КНИЖКИ У ВИХОВАННІ ЛЮДЯНОСТІ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	202

УДК 378:373. 2. 011. 3-051:005. 591. 6

Ілона Дичківська
Ilona Dychkivska**ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ
ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У КОНТЕКСТІ
МЕТОДОЛОГІЇ СИНЕРГЕТИЧНОГО ПІДХОДУ****FUTURE PRESCHOOL TEACHERS' INNOVATIVE ACTIVITY
IN THE CONTEXT OF SYNERGETIC APPROACH METHODOLOGY**

У статті проаналізовано ключові положення синергетичного підходу як загальнонаукової методології. Обґрунтовано правомірність і доцільність використання синергетичної методології в підготовці майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до інноваційної педагогічної діяльності.

Ключові слова: педагогічна інноватика, інноваційна діяльність, майбутні вихователі дошкільних навчальних закладів, методологія, синергетичний підхід.

У сучасному світі освіта, знання, компетентність стають основними ресурсами соціального прогресу, продуктивності економіки й виступають одним із важливих критеріїв індексу розвитку людського потенціалу. Директор Міжнародного інституту планування освіти при ЮНЕСКО Ж. Аллак визнає, що успіх держави залежить від рівня доступу громадян до знань, тому всі країни світу тією чи іншою мірою прагнуть до вдосконалення системи освіти, розвиток якої є внеском у майбутнє [1, с. 18]. Практика підтверджує, що інноваційні перетворення в системі освіти, її випереджальний розвиток дозволили багатьом країнам здійснити оновлення національної економіки, вийти на провідні місця у виробництві наукоємних технологій і забезпечити високий рівень життя людей.

Проте в умовах стрімких інноваційних змін сьогоднішня вітчизняна система освіти не може повною мірою задовольнити потреби людини й суспільства в якійсій освіті. Саме тому, відзначає В. Кремень, провідною тенденцією розвитку національних освітніх систем стає їх модернізація на засадах інноваційного підходу, сутність якого виявляється в тому, що визначальним чинником успішної життєдіяльності сучасної людини визнається її здатність до інноваційної діяльності та інноваційного типу мислення [15, с. 10].

Для сучасних досліджень педагогічної інноватики характерна тенденція не лише до предметного, але й до методологічного аналізу сутності та змісту інновацій в освіті, обґрунтування ролі соціальних, культурологічних, економічних та інших детермінант її оновлення, пояснення ролі психологічних чинників інноваційної діяльності педагогів. Необхідність використання загальнонаукової методології в дослідженні інноваційних процесів пояснюється тим, що будь-яка інновація, наукове відкриття спричиняє критичний аналіз прийнятого змісту основних понять, зміну підходів і методів до інтерпретації наявних та побудови нових теоретичних концепцій та переосінки усталеного досвіду нововведень.

Водночас аналіз змісту наукових досліджень свідчить, що досить часто проблеми інноваційної діяльності розглядають досить вузько, обмежуючись спробами знайти їх вирішення тільки з позицій якоїсь однієї дисциплінарної теорії інноваційного процесу. Вважаємо, що складність і багатофакторність інноваційної педагогічної діяльності обумовлює необхідність її всебічного аналізу із застосуванням низки загальнонаукових підходів. Насамперед, це синергетичний підхід, в інтерпретації якого інноваційна діяльність розглядається як

багаторівневий цілісний феномен – універсальний, закономірний за своєю природою, здатний до оновлення і саморозвитку.

Методологія і методика застосування засобів синергетичного підходу для аналізу інноваційних педагогічних систем та виявлення закономірностей їх розвитку розкриваються в працях вітчизняних і зарубіжних науковців (В. Буданов, О. Вознюк, А. Євтодюк, Т. Загоруля, І. Коновальчук, С. Крючкова, В. Лутай, О. Остапчук, А. Субетто) [4; 5; 9; 10; 14; 16; 19; 20; 23].

Синергетичний підхід – напрям методології дослідження, в основу якого покладено розгляд феноменів самоорганізації й еволюції складних систем (фізичних, хімічних, біологічних, екологічних, соціальних), у результаті яких у системі (загалом) можуть з'явитись якості, якими не володіє жоден із її складників.

Зародившись у надрах природничих наук, синергетичний підхід підводить до бачення взаємозалежності живого й неживого світів, дає змогу наочно проілюструвати єдність у різноманітності й розмаїтті в єдності, зрозуміти феномен людини в усіх її виявах, побудувати «новий діалог людини з природою» (І. Пригожин), з іншими людьми на основі толерантності й відповідальності перед майбутнім.

Із позиції синергетичного підходу єдність світу вимагає і єдності науки, взаємодії та взаємозбагачення її галузей, інтеграції не лише різних гілок природознавства, але й природничої та гуманітарної сфер людської культури.

На сьогодні питанням впровадження ідей синергетики у сферу освіти, інтерпретації педагогічних явищ з точки зору теорії самоорганізації педагогічних систем присвячено досить значну кількість наукових праць.

Провідним чинником поширення синергетичної парадигми в педагогіці є насамперед синергетичність самого педагогічного процесу, у якому виразно виявляються взаємодії, які вивчає синергетика як теорія спільної дії, фокусуючи увагу на невідповідності, нестабільності як природному стані відкритих, нелінійних систем, на багатоваріантності й невизначеності шляхів їх розвитку залежно від множинності чинників і умов, що впливають на них [8, с. 500].

Хоча ідеї синергетики поступово охоплюють сферу психолого-педагогічної науки й освіти, поняття «синергетичний підхід у педагогіці», як і термін «педагогічна синергетика», ще не отримали однозначного тлумачення.

Так, О. Князева та С. Курдюмов тлумачать педагогічну синергетику двоюко: по-перше, у контексті методу – йдеться про синергетичний підхід до освіти, тобто про синергетичний аналіз навчально-виховного процесу, синергетичний спосіб організації й управління процесом навчання й виховання; по-друге, у контексті змісту освіти – навчання школярів і студентів синергетичним знанням та формування синергетичного погляду на навколишній світ [13].

О. Ворожбитова підкреслює, що педагогічна синергетика є синтезом багатofакторних взаємодій у зустрічних процесах виховання й самовиховання, освіти й самоосвіти, навчання й самонавчання, що матеріалізуються в особистості тих, хто навчається [6].

В. Андреев вважає педагогічну синергетику галуззю педагогічного знання, що базується на законах і закономірностях синергетики, тобто на законах і закономірностях самоорганізації й саморозвитку педагогічних (освітньо-виховних) систем. За В. Андреевим, педагогічна синергетика надає можливість по-новому підійти до розробки проблем розвитку педагогічних систем, розглядаючи їх перш за все з позиції «відкритості», співтворчості й орієнтації на саморозвиток [2].

В. Лутай синергетичний підхід в освіті розглядає як відносно жорсткий каркас методологічних принципів, що дедалі більше застосовується в реформуванні освітніх систем, зокрема й в Україні [19, с. 100].

О. Іонова причинами невизначеності статусу синергетики в системі педагогічної науки називає такі. По-перше, сам термін «синергетика» характеризується відносною новизною. По-друге, педагогічна синергетика як наукова галузь, яка займається вивченням процесів

самоорганізації педагогічних систем, знаходиться в стадії становлення й далека до свого завершення, а отже, немає єдиної й загальноприйнятої термінології. Математичний апарат синергетики досить складний і не завжди може бути в доступній формі поширений на основні педагогічні положення. По-третє, швидка еволюція синергетики як нової галузі знання не залишає часу на те, щоб також швидко систематизувати всі накопичені наукові дані та побудувати логічно структуровану й достатньо струнку систему понять. По-четверте, через свою специфіку синергетичні дослідження проводяться відокремлено, при цьому кожна наука використовує власний тезаурус [11, с. 26–27].

Водночас питання про втілення ідей синергетики в педагогічну теорію та практику набуває все більшої актуальності, що усвідомлюють багато дослідників.

Так, у галузі філософії освіти (І. Добронравова, О. Князева, В. Кушнір, В. Лутай, В. Рибалко, О. Чалий та ін.) висловлюються думки про те, що сучасна стратегія діяльності всього людства в цілому й освіта зокрема мають спиратись на синергетичні ідеї [7; 13; 18; 19; 22; 26].

Низка вчених (М. Каган, С. Кульневич, М. Таланчук та ін.) розробляють педагогічні теорії й концепції на засадах синергетичних ідей [12; 17; 24]. За останні роки з'явилась значна кількість праць, присвячених шляхам використання ідей синергетики в освіті. У вказаному напрямі дослідження важлива розробка загальних питань професійної освіти, модернізації її змісту з позиції синергетичного світосприйняття (О. Ворожбитова, С. Кульневич, А. Пугачова) [6; 17; 21], професійно-особистісного розвитку і саморозвитку людини, зв'язку акмеології й синергетики (В. Бранський, О. Іюнова, Л. Рибалко, М. Федорова) [3; 11; 22; 25].

Науковці наголошують на тому, що розвиток особистості відбувається завдяки її відкритості, нелінійності, нестійкості, хаосу як чинника творення, конструктивного механізму еволюції, впливу самоорганізації на розвиток.

Існує безліч напрямів і способів самореалізації, саморозвитку досягнення особистістю акме-вершин. Особистість має право вибирати найкращі, оптимальні для неї. Цінні у фаховій підготовці студента знання про самообмеження у виборі способів самореалізації: якщо він буде знати, на що здатний, то не буде марно витрачати час, власні зусилля, матеріальні засоби. Майбутній фахівець може описати, передбачити бажані, оптимальні для себе «сценарії» розгортання власного внутрішнього потенціалу, і в разі їх дотримання свідомо буде прискорювати час потрапляння на атрактор (відносно стійкий можливий стан, на який виходять процеси еволюції у відкритих нелінійних системах; активний стійкий центр потенційних шляхів еволюції системи, здатний притягувати й організовувати навколишнє середовище [11, с. 39].

Синергетичний підхід демонструє, яким чином і чому хаос можна розглядати як ситуацію виведення традиційної педагогічної системи зі стану стабільності, рівноваги і початку творчих і конструктивних процесів її інноваційного розвитку. Будь-яка система прагне до впорядкування своєї структури, утворення та збереження цілісності й рівноваги. Проте абсолютизація цілісності доводить систему до замкнутості, позбавляючи її динаміки і джерел розвитку. У структурі складної, багатовимірної системи завжди існують природні внутрішні суперечності, які неминуче призводять до порушення її стабільності, виникнення хаосу й, відповідно, пошуку нею нових можливостей, як у середині, так і ззовні системи, для покращення свого стану. У такій ситуації безладдя актуалізуються потреби системи, зокрема спрямовані на інновації, які можуть оптимізувати її структуру й вивести на новий, більш високий рівень розвитку [20, с. 19].

Узагальнення вище зазначених наукових праць дозволяє сформулювати низку базових положень синергетичного підходу до дослідження підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів до інноваційної педагогічної діяльності.

По-перше, складна педагогічна система підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів до інноваційної педагогічної діяльності є синергетичною системою, тобто відкритою, нелінійною.

Щодо відкритості, то вищевказана педагогічна система може успішно реалізовувати функцію виховання й розвитку особистості лише за умови її взаємодії з навколишнім середовищем, відкритості для нових соціальних і педагогічних впливів, на які вона реагує та змінюється сама.

До того ж, у цій системі постійно відбувається процес обміну інформацією, зокрема знаннями між викладачем і студентами (зворотний зв'язок), та цілеспрямованого її отримання. Під час цього процесу з'являються нові цілі, методи, форми, засоби навчання.

Особливої актуальності питання відкритості педагогічної системи набуває в сучасних умовах глобальної інформатизації суспільства, використання інформаційних технологій (включаючи Інтернет), інтеграції вітчизняного й зарубіжного освітнього простору тощо.

Нелінійність у педагогічних системах пов'язана зі змінами змісту освіти, оскільки він не відповідає системі знань і вмінь тих, хто навчається, на даний момент. Виникає нелінійність як освітнього процесу, так і його результату. Останній завжди відрізняється від задумів учасників.

У широкому сенсі нелінійність педагогічної системи може бути виражена її багатоваріантністю, або альтернативністю вибору. Багатоваріантність – це створення в освітньому середовищі умов вибору, тобто надання кожному суб'єкту можливості визначити індивідуальну траєкторію освіти, темп навчання, досягти різного рівня освіченості, обрати тип навчального закладу, навчальні дисципліни й викладача, форми й методи освіти, індивідуальні засоби, методика, творчі завдання тощо.

Спонтанність освітніх процесів загалом виводить систему зі стійкої рівноваги. Хоча стійкість, сталість, рівновага – необхідні чинники для існування й функціонування конкретної системи, тим не менше перехід до нової системи і розвиток у цілому неможливі без ліквідації рівноваги, стійкості, однорідності.

Більше того, при встановленні тривалого стану рівноваги в результаті зовнішніх стабілізуючих чинників система руйнується. Таким чином, педагогічна система може або розвинуватися, або деградувати.

Отже, функціонування й розвиток педагогічної системи підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до інноваційної педагогічної діяльності має ґрунтуватися на механізмах і процесах самоорганізації й саморозвитку.

Варто звернути увагу й на те, що синергетичний підхід передбачає розгляд і всіх учасників педагогічного процесу, насамперед викладачів і студентів, як синергетичних систем, які перебувають у стані самоорганізації та саморозвитку, здатні до самонавчання й саморефлексії, прагнуть до розвитку суб'єктності, вибору стратегії індивідуального життєвого шляху та реалізації особистісних смислів професійної діяльності. Із позиції синергетичного світосприйняття вищу школу, особистість студента і викладача слід розглядати як складноорганізовані системи та сприяти їхнім тенденціям розвитку. З огляду на це, управління відводиться роль фактора, що активізує, спрямовує, забезпечує саморух, самозміну, саморозвиток, самоуправління, самоорганізацію цих систем.

По-друге, самоорганізація педагогічної системи відбувається за умови перебування в кризовому (неврівноважному) стані, тобто її структура не відповідає вимогам нової ситуації. У кризові, несталі, нестійкі моменти малі хаотичні флуктуації можуть призвести як до руйнування системи, так і стати початком творення, конструктивним механізмом її еволюції.

По-третє, основне джерело розвитку, виникнення нових якостей закладено в самій системі (тобто воно внутрішнє), проте для «запуску» механізму самоорганізації це джерело має «підживлюватись» ззовні. Водночас педагогічній системі не можна нав'язувати шляхи розвитку, те, що вступає в суперечність із її внутрішнім змістом і з логікою розгортання її внутрішніх процесів. Зовнішній вплив повинен мати резонансний характер, тобто узгоджуватись із внутрішніми властивостями системи. Важливим для резонансного впливу є не його сила й інтенсивність, а правильна просторово-часова організація.

По-четверте, для педагогічних систем, як правило, існує декілька альтернативних шляхів розвитку. Відсутність єдиного еволюційного шляху та визначеності уможливорює вибір напрямів подальшого розвитку. І хоча шляхів еволюції (цілей розвитку) багато, але з обранням конкретного шляху в точках розгалуження (точках біфуркацій) з'являється певна визначеність, детермінованість розгортання процесів.

По-п'яте, процес самоорганізації відбувається в результаті взаємодії випадковості й необхідності та завжди пов'язаний із переходом від несталості до сталості. У моменти мінливості (несталості) малі збурення можуть стати причинами значних перетворень у системі.

Із цього загального положення випливає, зокрема, те, що зусилля, дії окремої людини не є марними, вони не завжди повністю нівелюються в загальному русі соціуму. В особливих станах мінливості соціального середовища дії кожної окремої людини можуть впливати на мікросоціальні процеси. З огляду на це, необхідне усвідомлення кожною окремою особою величезної відповідальності за долю всієї соціальної системи, усього суспільства.

Отже, з позиції синергетичного підходу інноваційну діяльність майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів можна розглядати в ролі атрактора, на який у результаті самоорганізаційних процесів спрямована сучасна професійно-педагогічна освіта, що опинилася в умовах різкого збільшення ентропії (від грецького – *éntropia* – поворот, перетворення).

Синергетичні методи дослідження інноваційної педагогічної діяльності дозволяють розкрити нові смислові аспекти цього процесу. Так, застосування синергетичного підходу в дослідженні проблеми підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів постає важливою умовою концептуалізації категорії інноваційної діяльності як способу розвитку педагогічних систем на засадах принципів системного синергізму: відкритості, саморегуляції, самодетермінованості, самоорганізації, біфуркаційності, дисипативності, нелінійності, реалізації зворотного зв'язку із зовнішнім середовищем.

Окреслені положення, будучи синтезованими в концепціях синергізму і педагогічної інноватики, володіють значним потенціалом і, на наш погляд, досить перспективні при розробці нових моделей і технологій підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до інноваційної педагогічної діяльності.

Список використаних джерел

1. Аллак Ж. Вклад в будущее: приоритет образования / Ж. Аллак. – М.: Прогресс, 1993. – 186 с.
2. Андреев В. И. Педагогика творческого саморазвития / В. И. Андреев. – Казань: Изд-во Казанского ун-та, 1996. – 568 с.
3. Бранский В. П. Социальная синергетика и акмеология / В. П. Бранский, С. Д. Пожарский. – СПб.: Политехника, 2002. – 476 с.
4. Буданов В. Г. Синергетическая методология / В. Г. Буданов // Вопросы философии. – 2006. – № 5. – С. 79–94.
5. Вознюк О. В. Педагогічна синергетика: генеза, теорія і практика: монографія / О. В. Вознюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – 811 с.
6. Ворожбитова А. А. Синергетический аспект вузовского образования в свете лингвориторического подхода / А. А. Ворожбитова // Вестник высшей школы. – 1999. – №2. – С. 22–26.
7. Добронравова І. С. Філософія науки і синергетика освіти / І. С. Добронравова // Вища освіта України. – 2003. – №2. – С. 13–18.
8. Енциклопедія освіти / АПН України; гол. ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
9. Євтодюк А. В. Синергетичні засади моделювання освітніх систем: автореф. дис... канд. філософ. наук: 09. 00. 03 / Антоніна Володимирівна Євтодюк; Інститут вищої освіти АПН України. – К., 2002. – 20 с.
10. Загоруля Т. Б. К вопросу инноваций в образовании: педагогическая синергетика и пост-синергетика / Т. Б. Загоруля // Известия Урал ГУ. – 2010. – №3(78). – С. 87–93.
11. Іонова О. М. Системний та синергетичний підходи у педагогічних дослідженнях: навчальний посібник / О. М. Іонова. – Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2011. – 50 с.
12. Каган М. С. Системно-синергетический подход к построению современной педагогической теории / М. С. Каган // Синергетическая парадигма. Синергетика образования. – М.: Традиция-прогресс, 2007.
13. Князева Е. Н. Основания синергетики: Режимы с обострением, самоорганизация, темпомыры / Е. Н. Князева, С. П. Курдюмов. – СПб.: Алетейя, 2002. – 414 с.
14. Коновальчук І. І. Теоретичні та технологічні засади реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах: дис. ... д-ра. пед. наук: 13. 00. 01- загальна педагогіка та історія педагогіки / Іван Іванович Коновальчук. – Житомир, 2015. – 437 с.

15. Кремень В. Поступ до нової філософії освіти в Україні / В. Кремень // Розвиток педагогічної і психологічної науки в Україні 1992–2002 : зб. наук. праць до 10-річчя АПН України / Академія педагогічних наук України. – Ч. 1. – Харків : ОВС, 2002. – С. 9–23.
16. Крючкова С. Е. Инновации: философско-методологический анализ : дисс. ... д-ра филос. наук : 09. 00. 11 / Светлана Евгеньевна Крючкова. – М., 2001. – 296 с.
17. Кульневич С. В. Педагогическая самоорганизация : феномен содержания: монография / С. В. Кульневич. – Воронеж, 1997. – 230 с.
18. Кушнір В. А. Ідеї постмодернізму в педагогічному процесі / В. А. Кушнір // Шлях освіти. – 2002. – №1. – С. 7–10.
19. Лутай В. С. Синергетична парадигма як філософсько-методологічна основа формування світоглядів ХХІ століття / В. С. Лутай // Філософія освіти ХХІ століття : проблеми і перспективи. Методол. сем.: зб. наук. пр. / за ред. В. П. Андрущенко. – К. : Знання, 2000. – Вип. 3. – С. 99–103.
20. Остапчук О. Є. Можливості синергетики в розбудові інноваційного освітнього простору / О. Є. Остапчук // Педагогіка і психологія. – 2004. – №4. – С. 16–28.
21. Пугачева А. Синергетический подход к системе высшего образования / А. Пугачева // Высшее образование в России. – 1998. – №2. – С. 41–45.
22. Рибалко В. К. Синергетичні розвідки в освітньому просторі / В. К. Рибалко // Науковий вісник. Серія «Філософія». – Харків : ХНПУ, 2004. – Вип. 18. – С. 31–34.
23. Субетто А. И. Системогенетика и теория циклов / А. И. Субетто. – М. : Исследовательский центр, 1994. – 206 с.
24. Таланчук Н. М. Системно-синергетическая концепция педагогики и учебно-воспитательного процесса / Н. М. Таланчук: пособие для рук. органов нар. образования, учеб. заведений и педагогов-новаторов. – Казань : ИССО РАО, 1993. – 91 с.
25. Федорова М. А. Педагогическая синергетика как основа моделирования и реализации деятельности преподавателя высшей школы: дисс. ... канд. пед. наук: 13. 00. 08 / Марина Александровна Федорова. – Ставрополь, 2004. – 170 с.
26. Чалий О. В. Синергетичні принципи освіти та науки : монографія / О. В. Чалий. – К. : АПНУ, НМУ імені О. О. Богомольця, 2000. – 253 с.

The article analyzes the key principles of the synergistic approach as a general scientific methodology. The expediency of using synergistic methodology while preparing future preschool teachers for innovative educational activity has been proved.

According to the principles of system synergistic approach innovative educational activity is characterized by self-determination, nonlinearity, probability, variability of changes and creative activity of its subjects.

Complex educational system of preparing future teachers of preschool institutions to innovative educational activities is a synergistic one. It is an open nonlinear system that can successfully provide educational functions and personal development only in its interaction with the environment, openness to new social and educational influence; as the result of such interaction it changes itself.

Self-organization of educational system takes place under the condition of crisis when its structure does not comply with a new situation. In such periods the system may be destructed or it may be the beginning of a new creation, constructive mechanism of evolution. The main source of development and upraise of new qualities is in the educational system itself but to start the mechanism of self-organization this source have to be influenced by external factors.

As a rule, every educational system has some alternative ways of its development thus there is some certainty, determinism of processes deployment.

The process of self-organization is the result of the interaction of chance and necessity and is always associated with the transition from volatility to stability.

According to the synergistic approach future preschool teachers' innovative activity is considered as an attractor which in the result of self-organizing processes is the aim of modern vocational education.

Key words: pedagogical innovation, innovative educational activity, future preschool teachers, methodology, synergistic approach.

Scientific publication

Pedagogical Education: Theory and Practice

Collection of research papers

Issue 21 (2-2016)

Part 2

Editor V. Zhurlyak
Computer version I. Hranchuk

Printed in the PE Zvoleiko D.H.
Knyaziv Koriatovychiv Str., 9, Kamianets-Podilskyyi, 32300
Tel: (03849) 3-06-20.

Наукове видання

Педагогічна освіта: теорія і практика

Збірник наукових праць

Випуск 21 (2-2016)

Частина 2

Редактор В.В. Журляк
Комп'ютерне верстання І.О. Гранчук

Здано в набір 05.11.2016.
Підписано до друку 29.11.2016.
Формат 60x84/8. Гарнітура Times
Папір офсетний. Друк офсетний.
Зам. 1611-02. Ум. друк. арк. 35,34. Обл. – вид. арк. 28,22. Тираж 300.
Друк ПП Зволейко Д.Г.
вул. Ки. Кориатовичів, 9; м. Кам'янець-Подільський,
32300, Хмельницька обл., тел. (03849) 3-06-20.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
серія ДК № 2276 від 31.08.2005 р.